

Current Debates on Social Sciences

3

Human Studies

All Rights Reserved

It may not be reproduced in any way without the written permission of the publisher and the editor, except for short excerpts for promotion by reference.

ISBN: 978-605-9636-87-2

1st Edition

2019

Current Debates on Social Sciences

Human Studies 3

Bilgin Kùltür Sanat Yayın Dağıtım Pazarlama Ltd. Şti. pursuant to the law of intellectual and artistic works, it may not be quoted, copied, reproduced or published in any way without written permission.

Editors

Salih Çeçen

Ömer Kahya

Şafak Bozgun

Koray Toptaş

Cover and Page Design

Cansu ARAL

Publisher

Engin DEVREZ

Bilgin Kùltür Sanat Yayınları

Certificate No: 20193

Selânik Cd. No: 68/10 06640 Kızılay / Ankara

Phone: 0 (312) 419 85 67 – Fax: 0 (312) 419 85 68

www.bilginkultursanat.com.tr

bilginkultursanat@gmail.com

Parazit Mimari Olarak Felsefe: Ayhan Bıçak Düşüncesine Göre Felsefede Yapı ve Kurgu

Ömür Karşlı¹

Giriş

Farklı ancak birbirini besleyen çalışma alanlarında üretken bir düşünür olan Prof. Dr. Ayhan Bıçak'ın, ondan fazla kitabı ve onlarca makalesi bulunmaktadır. Üretimlerinin bütününe bakıldığında, yalnızca felsefe öğretimi ve aktarmacılığı ile yetinmeyen, kendi yorumlarını geliştirme sorumluluğunu taşımış, bir sistem hüviyetine kavuşturma azmini gerçekleştirmiş ve sonuçta cumhuriyet dönemi düşünce tarihimiz içinde müstesna bir yer bulmuş olan Ayhan Bıçak Düşüncesi ile yüz yüze gelinmektedir. Ayhan Bıçak Düşüncesi'ni üç iri dala sahip gür bir ağaç olarak düşünürsek, bu dalların tarih felsefesi, Türk düşüncesi ve felsefe anlayışının kendisi olduğunu söyleyebiliriz. Bıçak, üretimleriyle söz konusu dalların daha da güçlenmesini ve yeni meyveler vermesini sağlamaya devam ediyor. Tarih felsefesi kapsamında *Tarih Bilimi*, *Tarih Düşüncesi 1: Tarih Düşüncesinin Oluşumu*, *Tarih Düşüncesi 2: Felsefe ve Tarih*, *Tarih Düşüncesi 3: Tarih Felsefesinin Oluşumu*, *Tarih Düşüncesi 4: Tarih Metafizikleri* kitaplarını yayımlayan Bıçak Türk düşüncesi bağlamında *The Idea of State in Pre-Islamic Turkish Thought*, *Türk Düşüncesi 1: Kökenler* ve *Türk Düşüncesi 2: Kaygılar* adlı kitaplarını ve felsefe anlayışı hakkında da *Evren Tasavvuru: Kendini Bilmek ya da Evreni Kurmak*, *Felsefenin Kuruluşu* ve *Felsefenin Yapısı ve Sorunları* adlı kitapları yayınlamıştır. Ancak Bıçak'ın çalışma alanları birbirinden kesin çizgilerle ayıramayacağı gibi kimi eserlerini de tek bir sınıfa sokmak oldukça zordur. Örneğin *Devlet Felsefesi: Eleştiriler ve Öngörüler* adlı kitabı, yukarıda sıraladığımız kategoriler bakımından tek bir sınıfa dâhil edilemez.

Bütün bu yoğun üretimin ve farklı eserlerin temelinde ise Ayhan Bıçak'ın felsefe anlayışı yer almaktadır. Felsefe anlayışı, Bıçak'ın tarih felsefesi ve Türk düşüncesine yönelimlerinin hem omurgasını hem de çatısını oluşturmuştur. Bu nedenle Bıçak'ın felsefe anlayışı, Bıçak düşüncesinin yapıtaşı olarak ayrıca incelenmesi gereken bir unsurdur. Bıçak üzerine yayımlanan yazılara baktığımızda ise müstakil olarak felsefe anlayışına değil ama kitaplarının eleştirilerine odaklanıldığı görülmektedir. Erdoğan'ın (Erdoğan, 2015), Ertekin'in (Ertekin, 2018) ve Toka'nın (Toka, 2017) yazdığı eleştiriler Bıçak'ın görüşlerini inceledikleri kitabı bağlamında değerlendirmekte ve bir kitap eleştirisinin sınırları dolayısıyla yüzeysel eleştiriler getirmektedir. Temelli ise Bıçak üzerine yazısında onun tarih felsefesi kimliğini incelemiştir (Temelli, 2017). Görülmektedir ki Bıçak'ın bütün yapıtlarının temeli olan felsefe anlayışı üzerine henüz bir metin üretilmemiştir.

Devlet, toplum ve birey olarak karşılaştığımız sorunların çözümünü kendimiz gerçekleştirmek istiyorsak, başvurabileceğimiz güçlü düşünce geleneklerimiz olmalıdır. Böyle başvuru cazibesi taşıyan düşünce geleneklerimiz yok ise kendi sorunlarımıza, başka sorulara verilmiş cevapları devşirerek uyarlamaya çalışırız. Sorunun ve cevabın uyumsuzluğu, birbirine tam anlamıyla denk düşmemesi sadece geçici çözümler üretmekle kalmayacak ve yeni sorunların doğmasına da yol açacaktır. Kendi sorunlarımıza düşünce geleneklerimizden faydalanarak cevap üretmek istiyorsak, öncelikle düşünce geleneklerimizi gözden geçirmeliyiz. Bunu yapmanın en iyi yolu ise hocalarımızın düşüncelerini

¹ Ömür Karşlı, Arş. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Felsefe Bölümü, omurkarşlı@yyu.edu.tr

ciddiyetle sorgulamak ve varsa eksik yanlarını belirterek tamamlamaya çabalamaktır. Hocalarımızın düşünceleri üzerine sorgulama yapmak ve onlara dayanarak yeni düşünceler üretmek için, hocalarımızın ölmelerini ya da emekliye ayrılmalarını beklememeli fakat düşüncelerinin olgunlaşmalarını beklemeliyiz ve bunu sezdiğimizde o düşüncelerle sorgulamaya girişerek hoca öğrenci arasındaki düşünce diyalogunu diri tutmalıyız. Düşünce geleneklerinin belirginleşmesinin ve güçlü kalmasının başat yöntemi budur.

Bu nedenle bu yazıda Ayhan Bıçak Düşüncesi'nde felsefe anlayışını ele alarak parazit mimari ile benzeşim içinde düşündüğümüz bu felsefe anlayışının yapısını çözümlenmeye, ayrıcalığını belirtmeye çaba harcaacağız. Bıçak düşüncesinin aktarımı olmaktan kaçınmak için felsefe anlayışının bütün verilerini sıralamak ve her birinin ne olduğunu açıklamaktansa, devamını getireceğimiz bir ilkyazı olan bu çalışmada temel kavramlar ve hususlar üzerinde durarak okuyucuya Bıçak'ın felsefe anlayışının özünü vermeye çalışacağız. Bu bağlamda öncelikle Bıçak düşüncesinin genel yapısına kısaca bakacağız ve ardından felsefe anlayışını yapı ve kurgu olmak üzere iki başlıkta araştıracağız.

1. Ayhan Bıçak Düşüncesi'nin Genel Yapısı

Ayhan Bıçak Düşüncesi'nin genel yapısını anlamak için Bıçak'ın da hem kitaplarının alt başlıklarında hem de filozoflar üzerine yazılarında sıklıkla kullandığı *kaygı* kavramına başvurarak, ilkin Bıçak'ın kaygısının ne olduğu üzerine eğilmeliyiz. Bıçak kaygıyı “yapılması gerekli işin ya da çözülmesi gereken bir sorunun neden olduğu rahatsızlık veren duygu durumu” olarak tanımlarken (Bıçak, 2017a, s. 39), kaygının daha çocuklukta ortaya çıkabileceğini ve ileride felsefi araştırmanın temel güdüleyicisi olacağını da belirtmektedir. Bıçak'a göre her felsefe araştırmacısının ilk hareket ettiricisi kaygıdır. Buna göre Bıçak'ın felsefe araştırmalarının da sebebi kaygı olmalıdır. O halde Bıçak'ın kaygısı nedir ya da daha açık bir şekilde sorarsak Bıçak'a rahatsızlık veren ve çözülmesi gereken sorun nedir?

Kaygı'nın ipuçlarını Bıçak'ın Gökalp hakkındaki yazılarında bulmak mümkündür. Toplumsal dönüşümün yoğun olarak yaşandığı bir dönemde, imparatorluğun çökme endişesi ve cumhuriyetin kurulma sancıları arasında yaşanan sorunlara çözüm bulmak için aralıksız düşünce üretiminde bulunan Ziya Gökalp'i düşünür olarak ve ayrıca felsefe anlayışı bağlamında değerlendiren Bıçak, Gökalp için “onun başlıca kaygısı toplumsal varoluşun sürekliliği olduğu çok açıktır” demektedir (Bıçak, 2008, s. 120). Bıçak'a göre Gökalp, toplum sorunlarının nasıl çözüleceği kaygısı ile hareket etmiştir (Bıçak, 2008, s. 120). Gökalp'in bizde felsefe ve filozofun olmadığına dair görüşlerine değinen Bıçak (Bıçak, 2010, s. 4-5), Gökalp'in oldukça zayıf ve çelişkili yanlarına karşın düşüncesinin bütününe bakıldığında felsefe yaptığını ve çözüm önerileri sunarak topluma karşı sorumluluğunu yerine getirdiğini ifade etmektedir (Bıçak, 2010, s. 69). Hatta Bıçak düşünce tarihimizde Ziya Gökalp örneği bir düşünürü daha denk gelinmediğine işaret ederek Gökalp ile buluştuğu ortak noktayı da dile getirmektedir (Bıçak, 2008, s. 128), “80 yıllık bir sürede, yüzyılın başında yetişmiş bir düşünür çapında, başka düşünürlerin yetişmeme nedenleri, toplumsal varoluşumuzun geleceği için araştırılmalıdır.”

70'li yılların Türkiye'sinin çalkantılı toplumsal yapısını gözlemleyerek felsefe eğitimine başlayan Bıçak'ta da toplumsal varlığımızın sürekliliği, temel kaygı unsuru, esas rahatsızlık sebebidir². Ancak

² Bu kaygıyı Bıçak farklı yazılarında dile getirmiştir. Örneğin *Devlet Felsefesi* kitabının hemen önsözünde söz konusu kaygısını yinelemektedir (bkz. Bıçak 2016a, 9); “Ait olduğum toplumun, yüz yıl önceki çöküşü, yeniden kurulduktan sonra da bir türlü kendini toparlayamaması ve genellikle olumsuz bir resim içinde anlatılması, çöküşün, kuruluşun ve kurtuluşun felsefi

Bıçak, bu rahatsızlığın giderilmesi için pratik çözümlerin geçiciliğine yaslanmaktansa, probleme uzun soluklu çözüm önerileri getirmesi beklenen toplumun üst kesiminin, akademisyenlerin ya da düşünürlerin sorumluluklarını ne denli yerine getirdiği sorusuna yönelmiştir. Bıçak'ın bu soruya cevabı olumsuzdur ve düşünürlerin toplumsal sorumluluğu ihlal etmelerinin veya sorunlara çözüm önerileri getirememelerinin nedenlerinden en önemlisi, felsefe kavrayışımızda bulunmaktadır. Felsefe kavrayışımızın zayıflığı sebebiyle sorunları görememekte ve çözüm modelleri geliştirememekteyiz (Bıçak, 2017b)³. Buna göre Bıçak'ın toplumsal kaygısı onu felsefe anlayışımıza yöneltmiş, sorumluluk bilinci ise felsefenin ne olduğunu ve felsefe ile ne yapılabileceğini araştırmasını gerekli kılmıştır. Bıçak'ın tarih felsefesi ve Türk düşüncesi çalışmaları da aynı kaygının zorunlu uzanımları olarak değerlendirilmelidir. Bununla birlikte Bıçak, felsefenin amaçlarından bahsederken üç temel amaç belirlemektedir; kişisel, yapısal ve toplumsal amaçlar (Bıçak, 2016, s. 37). Fakat bu amaçlar birbirlerinden keskin hatlarla ayrılmış değildir ve aralarında hiyerarşik bir sıralama da yoktur. Bıçak'a göre bu amaçlar ayrı olmaktan çok felsefi temellendirmelerde birleşmektedir (Bıçak, 2016, s. 43). Gerçekten de Bıçak'ın temel kaygısı ile yaptığı çalışmalara birlikte bakıldığında, kişisel amacın toplumsal amaç ile birleştiği anlaşılmaktadır.

Bıçak'ın felsefe anlayışı, felsefeyi felsefe öncesi düşünüşten geleceğin felsefesine değin inceleyen kuşatıcı, felsefenin ana ilkelerini ayıklayan analitik, felsefenin gelişimini ve ana duraklarını takip eden tarihselci bir bakış altında işlenmiş ve tarih felsefesi ile Türk düşüncesi araştırmalarının verilerini de içererek kendi sistemini kurmaya doğru yol almıştır. Söz konusu felsefe anlayışının kendine has tutumunu daha iyi ifade edebilmek için onu parazit mimari ile yan yana anarak, bu felsefeyi hacimli eserlerinin yoğun anlatımlarından, ince tartışmalarından sıyrarak sadeleştirebilir, yapı ve kurgu olarak iki başlıkta inceleyebiliriz.

2. Ayhan Bıçak Düşüncesinde Felsefe: Parazit Mimari Olarak Felsefe

Ayhan Bıçak düşüncesinin açıldığı farklı kulvarları doğuran ana kavşak felsefe anlayışıdır. Bıçak'ın yapıtlarına dikkatle bakıldığında, felsefeden bahsedildiğinde yapı, mimari, baraka, bina gibi tabirlere sık sık yer verdiği görülmektedir⁴. Bu bağlamda kendi düşüncesini kurma uğraşı veren bir düşünür olarak Bıçak'ın felsefe anlayışını da bir mimari terimle adlandırmak felsefeye yaklaşımına uygun düşeceği gibi bu felsefe anlayışının kendine has yapısını da ayrıcalıklı kılacaktır. Felsefenin ne olduğu, tarihsel gelişimi ve ne olması gerektiği üzerine düşüncelerini birbirini takip eden *Evren Tasavvuru, Felsefenin Kuruluşu, Felsefenin Yapısı ve Sorunları* kitaplarında irdelenen Bıçak'ın son kitabında belirgin kıldığı felsefe anlayışı

temellendirilmelerinin yapılmaması, beni her zaman çok rahatsız etmiştir.”

³ Fakat bu durumun bize ait özel sebepleri bulunmakla birlikte Bıçak geniş planda bakarak kendi terminolojisi uyarınca bütün 'büyücüler'e eleştiri getirmekte ve dünyanın karşı karşıya bulunduğu sorunlardan genel olarak bütün büyücülerini de sorumlu tutmaktadır, bkz. Bıçak, 2016a, 332-333.

⁴ Bu ve benzeri ifadeler Bıçak'ın yazılarında birçok defa yer almaktadır. Bu kavramların birlikte kullanıldığı örnek bir pasaja yakından bakmak, Bıçak düşüncesinin anlaşılmasını da kolaylaştıracaktır (Bıçak, 2016b, s. 35-36); “Her şeyden şüphe etmek ve onları sorgulamak, kararı bırakıp su üzerine bina yapmak gibidir. Deniz üzerine sağlam bir bina yapılabilirse o bina karada da ayakta kalabilir. Şu bir gerçek ki kara şartlarında yapılan hiçbir bina denizde ayakta kalamaz. Diğer düşünce tarzlarının hepsi ileri sürdükleri düşünceler ya da teoriler anlamında binalarını karada yaparken sadece felsefe kendi düşünce sistemlerini temellendirmek anlamında deniz üzerinde bina yapmak durumunda kalır. Şüphe, felsefeyle gerçek anlamıyla uğraşanları, kara şartlarından deniz şartlarına götürmektedir. Deniz üzerine bina yapabilmek için, mimar, temellendirilmek istenen düşünceler bağlamında proje, bina yapımında kullanılacak malzeme çok iyi olmalıdır. Proje ve malzeme mimara bağlı olup mimarın iyiliği de felsefi bilinç seviyesine göre değişmektedir.”

ile parazit mimari kavramı arasında, Bıçak'ın felsefe anlayışını 'parazit mimari olarak felsefe' diye adlandırabilecek kadar temel benzerlikler bulunmaktadır. Bu isimlendirmeyi kullanmaktaki bir amacımız da felsefe yapmanın bütünüyle parazit bir mimari kurmak olarak değerlendirilme olasılığını tartışmaya açmaktır.

İlk defa 1966 yılında Oswald M. Ungers tarafından kullanılan 'parazit mimari' tabirinin örneklerine (Bardzinska, 2018, s. 4), 1971'deki ilk örneklerinden bugüne dünyanın çeşitli yerlerinde rastlanmaktadır (Bardzinska, 2018, s. 9). Başlangıçtaki amacından dönüşerek günümüzde artan yoksulluk, konut problemi ve ekolojik sorunlarla mücadele biçimi ile ilişkilenen parazit mimari, alternatif bir mekân tasarımı olmanın yanında fütüristik potansiyeller de barındırmaktadır. Yorgancıoğlu ve Güray, parazit mimariyi şöyle tanımlamaktadır (Yorgancıoğlu ve Güray, 2018, s. 146);

“Parazit mimari kent dokusu içinde mekânın yeniden kullanılabilme potansiyellerini sorgulama biçimi olarak, örneklerine daha çok âtıl mekânlarda, kentin 'ara mekânlarında', kentsel boşluklarda ya da işlevini yitirmiş strüktürlerde rastlanır. 'Parazit mimari' örnekleri var olan mekâna ya da strüktüre eklenme yoluyla adapte olma ve hayatta kalma durumu gösterirler. ... Yapılı çevre ve kentsel doku içinde unutulmuş mekânlarda yer alan parazit yapıların, kentte 'yaratıcı yeniden-anlamlandırma ve benimseme' hamleleri olduğu tartışılır. Parazit mimari örnekleri, var olan kentsel yapının ya da altyapı elemanının arasına, yanına ya da üstüne eklenerek, beraberinde yeni bir program getirirler, farklı işlevsel olasılıklar ve kullanım örüntüleri ortaya koyarlar. Bu, hem yapısal hem de deneyimsel anlamda yeni bir var olma biçimi tanımlar. ... Esneklik ve geçicilik parazit mimarinin en belirgin özellikleri arasındadır. Mevcut yapılara eklenme, parazit mimari örneklerinin esnek ve adapte edilebilir olmasını gerekli kılar. Bu 'mimari parazitlerin' bazıları daha kalıcı strüktürlerden meydana gelirken, kentsel mekânlarda ya da donatılarda belli bir zaman diliminde varlığını sürdürerek geçici eylemleri barındıran, hareketli ve taşınabilir olan örnekler çoğunluktadır.”

Yorgancıoğlu ve Güray'ın anlatımlarındaki temel noktalara bakarak diyebiliriz ki parazit mimari, başka bir yapıya dayanarak var olan ancak hem beslediği yapıyı dönüştüren hem de yaratıcılığı ile kendine has bir niteliğe sahip, kalıcı ya da geçici olabilen yapılardır. Şimdi parazit mimaride sıralanan bu unsurlarla Bıçak'ın *Felsefenin Yapısı ve Sorunları* kitabındaki felsefe kavrayışını belli eden ifadeleri bir araya getirerek farklı bir okumanın kapısını aralayabiliriz. Bıçak'a göre felsefe de, tıpkı parazit mimarinin mevcut bir yapıya dayanarak varlık bulması gibi öncelikle verili bilgileri dayanak alarak varlık kazanmaya başlar (Bıçak, 2018, s. 52);

“Felsefe araştırmalarında yoğunluk, üretilmiş bilgileri sorgulayarak, ilişkileri yeniden gözden geçirerek alana ilişkin yeni bilgiler ya da düşünceler üretmek üzerindedir. Felsefe, insanın varoluşunu gerçekleştiren kültürel yapıyı oluşturan bilgi ağlarını inceleyerek ve kültürel yapıyı ilkeleri üzerinden yeniden yorumlayarak çalışma alanını biçimlendirmektedir.”

Bu açıklamalardan anlaşıldığı kadarıyla felsefenin kendine ait bir çalışma alanı yoktur; her şey ama özellikle kültürün bütün verileri filozofun üzerine kendi düşünce sistemini kuracağı temel çalışma alanını meydana getirmektedir. Her düşünür öncelikle kendi ilgileri uyarınca bu kültürel ağın belli bir

kesitini ele alacak, o kesite ilişkin bilgileri sorgulayarak yeniden yorumlamaya girişecek ve varacağı ilkelerden yola çıkarak kendi teorisini kurgulayacak, kendi binasını inşa edecektir. Bıçak'ın filozofa biçtiği sorumluluk ile parazit mimari yapının mimarı arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır (Bıçak, 2018, s. 126); “Filozofun asıl görevi, değer sistemleri ile kurumsal yapıları doğru bilgilerin oluşturduğu düşüncelerle dönüştürmek, sağlamlaştırmak, geliştirmek ve yeniden biçimlendirmektir.”

Elbette burada Ayhan Bıçak'ın felsefe anlayışı ile parazit mimarinin gerekçesi ve kuruluşuyla birebir örtüşüğünü söylemek istemiyoruz; böyle bir araştırmaya girişmek ve iki unsur arasında her adımda bir uyuma bulgulamaya çalışmak anlamlı değildir. Ancak parazit mimari kavramını metaforlaştırarak Ayhan Bıçak'ın felsefe anlayışını isimlendirmek için kullanırken, parazit mimarinin verili bir yapı üzerine/yapı üzerinden kendi özgün yapısını kurmasıyla, Bıçak düşüncesinde filozofun verili bilgi ağlarını sorgulayarak kendi düşünce sistemini kurması arasındaki genel benzerliklerden faydalanmak ve felsefe yapmanın bir tür parazit mimari yapı inşa etmek olarak değerlendirilebileceğine dikkat çekmek istiyoruz. Ayhan Bıçak düşüncesinde, parazit mimari olarak felsefeyi iki aşamada incelemek, Bıçak düşüncesinde filozofun felsefi binasını nasıl inşa ettiğini yakından anlamayı sağlayacaktır.

2.1. Felsefede Yapı

Ayhan Bıçak'ın felsefenin kendisini soru konusu kıldığı eserlerinde tekrar eden birçok kavram göze çarpmaktadır. Bunlar arasında; evren tasavvuru, yöntem, şüphe, felsefi bilinç, büyücü, bilgelik, filozof, metafizik, ilke, kavram haritası ve soru haritası, sistem, teori kavramları, Bıçak'ın felsefe anlayışının köşe taşlarıdır. Ancak hepsini tek tek incelemektense Bıçak düşüncesinde felsefede yapının/yapı kurmanın öğeleri olarak bu kavramları yeniden düzenlemek ve temel noktaların içeriğinde işlemek, girişte belirttiğimiz amaç açısından daha uygundur.

Evren tasavvuru: Felsefe yapabilmenin ilk şartı ya da ilk doğal gerekçesi kaygı ise bu kaygının yöneldiği ilk unsur evren tasavvurudur. Evren tasavvurunun ne olduğunu Bıçak şöyle açıklamıştır (Bıçak, 2006: 60); “Evren tasavvurları, evrenin oluşturulması, dünyanın yaşanılabilir olması, insanın kökeni, hayatını sürdürürken hangi ilkeleri esas alacağı ve öldükten sonra ne olacağı soruları bağlamında, insanın varoluş şartlarını anlamak ve açıklamak için kurulan bütünlüklü ilk teorik yapıdır.” Tanımdan anlaşıldığı üzere evren tasavvuru, tüm varlığın nasıl meydana geldiğini, insanın geçmişini açıklayan, şimdide nasıl davranması gerektiğini belirleyen ve gelecekte ne olacağını bildiren kapsamlı bir açıklama biçimidir. Evren tasavvurlarının kurulmasında, ifade edilmesinde ve açıklanmasında rol alan kişi olarak ise Bıçak ‘büyücü’ kimliğini öne çıkarmaktadır. Büyücü’nün kim olduğunu ve görevlerini Bıçak açıklamaktadır (Bıçak, 2014, s. 329-330);

“Bilgelik sorunlarını kendine konu edinen ve uğraşlarıyla diğerlerinden ayrılan ilk kişi, kabilenin büyücüsüdür. Kabile büyücüsü, hastalıklardan, görünür ya da görünmez tehlikelerden korumak, ölüm törenlerini düzenlemekle yükümlüdür. Yükümlülüklerini yerine getirirken gerekli unsurların üretimi de onun sorumluluk alanındadır. Büyücü, ayrıca, evren tasavvurunu bilen ve öğreten kişidir. O, sahip olduğu yetenekler, bilgilerini farklı kaynaklardan derleyebilme gücü, gözlem alışkanlıkları ve tecrübelerini kullanabilme becerisiyle, topluluğun yol göstericisi olarak evren tasavvurunun çerçevesini de çizmiştir.”

Felsefe yapmak için öncelikle büyücünün sunduğu ve kurumsallaşmış bulunan evren tasavvurunun bilinmesi gerekmektedir. Aslında bu dışsal bir şeyin üzerine eğilerek öğrenmekten öte, kişinin içine doğduğu kültür dünyasını kuşatan, o kültür dünyasının örüntüsünü oluşturan ağı kendisidir ve kişi bu evren tasavvurunu öğrenerek, kurumlar üzerinden tecrübe ederek yetişir. Kişi, evren tasavvurunun verdiği cevaplar ile gerçeklik arasında uyumsuzluk buluyorsa, sorduğu sorulara evren tasavvurunun verdiği cevaplar tatmin edici gelmiyorsa, o evren tasavvurundan şüphe edecektir. Felsefe yapmanın şartlarından biri olarak şüphe, evren tasavvurunun kendisine yönelecektir. Dolayısıyla felsefecinin yöneldiği ilk unsur, kendisini kuşatan evren tasavvurudur ve felsefeci şüphe ederek bu evren tasavvurunu malzemeleştirmektedir.

Evren tasavvurundan şüphe edilmesi kaçınılmaz gibi görünmektedir. Çünkü özellikle bazı toplumlarda, nüfus artışı, toplumlar arası etkileşimler ve diğer faktörler nedeniyle hızlı değişen toplumsal yapı karşısında mevcut yapısını korumayı amaç edinen ve ancak ağır ağır değişen evren tasavvurunun bir süre sonra toplumsal sorunlara çözüm üretemeyecek hale gelmesi kaçınılmazdır. Felsefeci, evren tasavvurunun yetersizliğini teorik düzeyde gören ilk kişilerden biridir. Bununla birlikte felsefeci evren tasavvurunun bütününe değil öncelikle kendi ilgi alanlarına uygun bir kesitini incelemeye alarak şüphesini bu kesitteki sorunlar ve cevaplar üzerinde yoğunlaştırır. Bu noktada felsefeci, yöntemin gerekliliklerine uygun olarak hareket ederek kararlılıkla sorularının cevaplarını üretebilirse ve belli bir sistem içinde kurabilirse varacağı yer yeni bir evren tasavvuru olabilecektir. Buna göre büyücüden alınan evren tasavvuru felsefecinin ilk malzemesi iken ulaşacağı son aşama ise kendi evren tasavvurudur. Ancak büyücünün evren tasavvuru ile bir çeşit evren tasavvuru olan filozofun sistemi arasındaki en önemli farkı yaratan yöntemdir.

Yöntem: Ayhan Bıçak düşüncesinde en önemli kavramlardan biri yöntemdir. O kadar ki Bıçak'ta yöntem ile felsefe yapmanın örtüştüğü bile öne sürülebilir. Örneğin Bıçak metafizik hakkında konuşurken felsefe ile yöntemi neredeyse özdeşleştirmektedir (Bıçak, 2018, s. 43); "Felsefenin bir düşünce tarzı olarak koyduğu hedefleri gerçekleştirmesi metafiziktir. Felsefi düşünce tarzının yöntemi felsefe ve varılan sonuçlar da metafiziktir." Bıçak'ın yönteme büyük bir önem vermesinin birkaç nedeninin bulunduğu söylenebilir. Öncelikle yöntem, sağlam bilgilere ulaşmanın en emin yoludur. Yöntem sayesinde ulaşılacak bilginin ne denli sağlam olduğu denetlenebilir. Buna göre yöntem hem doğru bilgiye ulaştırma aracıdır hem de varılan bilginin sağlamlığını kontrol etmede de işlevseldir. Felsefenin öteden beri en temel arzusu hakikate, değişmeden münezzeh kalıcı bilgiye ulaşmak olduğundan, felsefenin ayrılmaz parçası yöntem olmalıdır. Bıçak'ın da belirttiği gibi (Bıçak, 2016b, s. 33) "bilgilerin doğrulukları, güvenilirlikleri, ikna edicilikleri, hakikat olup olmadıkları yöntem üzerinden tartışıldığından yöntem, felsefenin iskeleti olarak düşünülmüştür."

Bunun yanında bugün felsefenin karşı karşıya kaldığı belirsizlik ve itibar sorununun temel sebeplerinden birinin de yönteminin belirgin olmayışından kaynaklandığı tartışılabilir. Günümüzde felsefenin ne olduğu ve ne yaptığına ilişkin kafa karışıklığının sebebi olarak yönteminin muğlaklığı gösterilebilir. Düşünürler yöntemi açıklıkla tarif edemediği için felsefenin amacını ve varması beklenen sonucu tarif etmekte de zorlanmaktadır. Felsefenin yöntemi silikleştikçe felsefe, bağlantı kurduğu diğer disiplinlerin yöntemini benimsemeye başlamakta ancak kendi kişiliğini kaybetmektedir. Tarihsel gelişimi içinde felsefenin zaman zaman dinin ya da 19. yüzyılla birlikte bilimin tahakkümüne girme nedenlerinden biri de bu yöntem bilincinin kayba uğraması ile ilgilidir.

Dolayısıyla hem felsefenin kendi varlığının teminatı hem de doğru bilgiye ulaşmanın aracı olarak yöntemin ne olduğu açıkça ortaya konmalıdır. Bıçak'ın yöntem anlayışında birçok unsur bulunmaktadır. Bıçak'a göre yöntem sadece tümevarım ya da tümdengelimle indirgenemeyecek kadar geniştir ve şu unsurları içermektedir (Bıçak, 2016b, s. 35)⁵; “Gözlem, karşılaştırma, şüphe, soru sormak, araştırma, eleştiri, tanımlama, kavramlaştırma, sınıflama, ilkeleştirme, sistemleştirme, tutarlılık, deney gibi kavramlar yöntem unsuru olarak kabul edilirler.” Kişinin, ilgilendiği ve sorularının cevaplarını aradığı herhangi bir alanda bu yöntem unsurlarını kararlılıkla kullanması felsefe yapması demektir ve yöntemi sonuna kadar takip ederek ulaşacağı ilkelere kendi felsefi düşüncesini oluşturabilme imkânını yakalayabilecektir. Bıçak, yöntem unsurlarını sıralayarak felsefe sisteminin nasıl kurulduğunu da açıklamaktadır (Bıçak, 2016b, s. 35);

“Yöntem unsurlarının her biri, konuya ilişkin bilginin derlenmesi, sorgulanması, doğruluklarının çeşitli yöntemlerle test edilmesi, kavramlaştırmaların yapılması, tanımların yapılması, ilkelerin belirlenmesi, karşılaştırmaların yapılması, konuya ilişkin farklı görüşlerin eleştirilmesi, elde edilen sonuçların tutarlı bir şekilde ifade edilmesi, konuyla ilgili olan diğer konularla ilişki kurulması, araştırmadan çıkan bütün bilginin sistemleştirilmesi, felsefi temellendirmedi ya da felsefe yapmaktır. Yöntem unsurlarını gerektiği gibi kullanan herkes yani felsefe öğretiminden geçmemiş olanlar da, felsefi düşünceler üretebilmektedir.”

Evren tasavvurunda verili bir hakikat kabul edilip benimsenirken felsefede kişi, verili evren tasavvurunu kabul etmeyip sorgulamakta, sorgulama sonunda ulaştığı cevapları tutarlılıkla temellendirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda yöntem, felsefenin evren tasavvurundan farklılaşarak kendi kimliğini kazanmasını sağlamıştır. Kişi kendisine sunulan, içinde büyüdüğü evren tasavvurunun sorularına verdiği cevaplardan şüphe ederek incelemesine başladığında, yöntemi takip ederek felsefe yapabilir ve sorularına vereceği kendi cevaplarını bulabilir. Bir teori oluşturmanın en önemli kısmını, kişinin yöntemle vardığı cevaplarını temellendirmesi ve tutarlı bir şekilde ilkeleştirmesi meydana getirmektedir. Yöntem ile kişi hem ilkelere varabilir hem de ilkelerin doğruluğunu yeniden test edebilir.

İlke: Bıçak'a göre (Bıçak, 2018, s. 47) “insan, aklın yapısında bulunan bir unsurla metafizik yapmaya eğilimlidir.” Ancak metafizik yapmak için insanın öncelikle köklerdeki bilgilere varması, diğer bir deyişle ilgilendiği alanın ilkelerini bulgulaması gerekmektedir. İlke, Bıçak'ın tanımlaması ile (Bıçak, 2016b, s. 24); “... köklerde yani zamanın ve varlığın başlangıcında bulunan, değişmeyen, değişimleri yönlendiren unsurdur. İlkenin tanımı hakikat türünden bilginin de tanımıdır. İlkeler keşfedildiğinde ya da bilindiğinde hakikat de bilinmiş olacaktır.” Kişi, ilgilendiği alanda sorularına yöntemi takip ederek kendi cevaplarını verdiği, yine yöntemle denetleyerek cevaplarının sağlam olduğuna ve bir başka cevaba geri götürülemeyeceğine ulaşırsa, alana ilişkin köklerdeki güvenilir bilgiye de ulaşmış demektir. Böylece kişi ilgilendiği alanın ilkelerine ulaştığı gibi temel kavramlarına da erişmiş olacaktır ve o alanın kavram ve sorun haritasını çizebilecektir. Üzerine düşündüğümüz soruları içeren alanların haritalarını çıkarabilmek için alanların temel kavramlarına ve ilkelerine ulaşmamız, ilke ve kavramların birbirleriyle ilişkisini belirtmemiz, ilkelerin doğurduğu amaçlarla ilkelerin bağlantısını kurmamız, alanın ilkeleri ile sorunları arasındaki ilişkiyi analiz etmemiz ve yine bu ilkelere ve ilkeler arası ilişkilere dayanarak alanın sorunlarına yeni kurgularla çözüm önerisi üretmemiz gerekmektedir. İlkelere

⁵ Daha detaylı açıklamalar için ayrıca bkz. Bıçak, 2018, s. 75-90.

dayanarak ilgilendiğimiz sorun alanının haritasını kurmak demek, yalnızca sorunların örüntüsünü betimlemekle yetinemez. Felsefecinin haritası betimleyici olmanın yanında yol gösterici, tarif edici, yönlendiricidir. İlkelere dayanarak alanın haritasını kurmak, düşünürün alanın geçmişini ve bugününü bilmesi, geleceğini ise kurgulamasını gerektirmektedir. O halde ilkelere varmak, felsefe sisteminin payandalarını dikmektir. Söz konusu ilkelere dayanılarak yapılacak kurgu ile teori üretilebilir yani payandalara dayanılarak bina inşa edilebilir ve alanın sorunlarına ilişkin çözüm önerileri getirilebilir.

2.2. Felsefede Kurgu

Ayhan Bıçak Düşüncesi'nde parazit mimari olarak felsefenin bütünlüğünü oluşturan ikinci kısmı ise felsefede kurgudur. Felsefede kurgu, yukarıda anlatılan temel üzerinde yükselmektedir. Yapı öğeleri olarak sıraladığımız evren tasavvuru, yöntem ve ilke aşamalı olarak birbirini takip eder. Kişi, verili evren tasavvurundan şüphe eder, bu evren tasavvurunun sorunlarını ve cevaplarını yöntemli şekilde araştırır ve sonunda ilgilendiği alana ilişkin ilkelere ulaşır. Bir sonraki aşamada yapılması beklenen ise bu ilkelere dayanarak kendi felsefe sistemini kurması, bir başka deyişle kendi parazit mimarisini inşa etmesidir. Kişi ancak böylece filozof unvanını kazanabilir.

Bıçak düşüncesinde felsefenin kurgu boyutuna dair birkaç kavramın kullanıldığını görmekteyiz. Bunlar metafizik, teori, sistem gibi birbirleriyle ilişkili ve birbirlerinden ayrılmaları mümkün görünmeyen kavramlardır. Fakat Bıçak'ın felsefe anlayışında kurgu için özel olarak başlık açarken vurgulamak istediğimiz iki özellik bulunmaktadır. Bıçak düşüncesinde kurgu ifadesi, hem bir felsefe sisteminin inşasını/kurulmasını hem de bu felsefe sisteminin kapsadığı, uzandığı gelecek boyutuna ilişkin kurguyu ima etmesi yönünden çok anlamlı bir içerikle kullanılmıştır. Bu nedenle Bıçak'ın felsefe anlayışında 'kurgu'nun bu iki anlamının da incelenmesi gerekmektedir.

Bıçak'a göre metafizik, felsefenin varmak istediği amacıdır. Kişinin araştırması sonucu vardığı ilkeleri birbirleriyle ilişkilendirerek alanın haritasını çizmesi, bu haritanın farklı alanlarla ilişkilendirilerek genişletilmesi ve giderek tümel bir açıklama modeli geliştirmesi aslında metafiziktir (Bıçak, 2018, s. 46-47);

“Felsefede yapılmak istenen şey, ilk ilkeleri esas alarak, ilkeler arası ilişkileri, varlık alanlarını, kategorileri, bilme süreçlerini, yaşama şartlarını, değer sistemlerini, bilgi özelliklerini birbirleriyle ilişkili olarak bir bütün olarak açıklamaktır. Başka bir deyişle, evreni ve içerdiği varolanları, yetenekleri ve ürettikleriyle insanı bir düşünceler sistemi çerçevesinde açıklamak ve açıklama modelleri geliştirmek felsefenin yapısında içkin temel ilkedir. Felsefede içkin olan evrensellik kaygısının açıklama denemeleri olarak gerçekleştirilmeleri metafiziktir.”

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Bıçak metafizik kavramını, modernite sonrasında kullanıldığı gibi felsefeden ayırarak ya da felsefe içinde bir bölüm adıyla kullanmamakta ve Aristotelesçi anlamına geri dönerek ilkelerin bilgisi anlamında kullanmakta ve metafizik ile bir sistem kurmaya işaret ederek kavramın anlamını genişletmektedir. Bıçak teori kavramını kullandığında da aynı noktaların altını çizmektedir ve görünüşe bakılırsa Bıçak düşüncesinde metafizik ile teorileştirme aynı uğraşa karşılık gelmektedir (Bıçak, 2016a, s. 333); “Teorileştirme, araştırılan konunun temel ilkelerini, kavramsal yapısını, ilkeler ile kavramlar arasındaki ilişkileri, konunun yapısını, konunun komşularıyla ilişkilerini bütünlüklü bir şekilde açıklamasıdır.” Fakat Bıçak teoriyi ve teorileştirmeyi felsefe ile de sınırlamaz.

Kültürün birçok ögesinde teorileştirmeye rastlanabilir Bıçak’a göre. Bıçak, alışılmışın dışına çıkarak teoriyi zanaatlarda da görebileceğimizi öne sürmekte ve teorinin pratikten ayrı düşünülmesine de itiraz etmektedir (Bıçak, 2015, s. 56-57);

“Tapınak yapımında, piramitlerin inşasında, gemi inşaatında, çömlekçilik, demircilik vs. alanlarda oluşan bilgilerin teorik bir yanının olmadığını söylemek, teorik yaklaşımı çok dar sınırlar içine hapsedmek anlamına gelir. Sıralanan bu örnekler ve insanın yapıp ettiği her şeyde, anlam, amaç, kurgu, sonuçları öngörme, somutlaşmış hâlini tasavvur etme, bilginin denetlenmesi konularında, teorik temellendirme içten içe kendini göstermektedir. Teorik olanın pratik olanda içkin bulunması, bilgi üretiminin olmazsa olmaz şartları arasındadır. Dolayısıyla, teorik bilgi, felsefe ile bilimin dar sınırları içinde değil, kültürel dünyanın üretilmesinin her aşamasında gerçekleşen zihinsel bir faaliyettir.”

Teori ve teorileştirme zanaatlarda da bulunuyorsa felsefedeki teorileştirmeyi ayrıcalıklı kılan nedir? Felsefeci, öncelikle kendi ilgisi uyarınca kültürün bir kesitini inceleme altına alıp yöntemi takip ederek o kesitin ilkelerine varmakla birlikte araştırmasını burada sonlandırmaz. Bu kesitte vardığı ilkelerin ve kavramların birbirleriyle ilişkisinden yola çıkarak kurduğu haritayı, diğer kültür kesitleriyle bağlantılarını ve sınırlarını da çizerek genişletir ve kültürün bütününe yayılacak tümel bir açıklama modeli getirerek felsefi sistemini kurmuş bir filozof olur. Böylece filozof da aslında varlığa ve varlığın içerdiği öğelere, tarihin üç boyutunu da kapsayacak geniş bir açıklama getirerek yeni bir evren tasavvuru oluşturmuş olur. Ancak bu defa karşımıza çıkan felsefe temelli bir evren tasavvurudur. Bıçak’a göre bunun ilk örneğini Aristoteles vermiştir (Bıçak, 2017a, s. 59). Felsefe temelli evren tasavvurunu, filozofun verili bulduğu ilk evren tasavvurundan ayıran, içerdikleri düşünceleri temellendirme tarzıdır (Bıçak, 2018, s. 57). Felsefe sistemi kurmak ile evren tasavvuru arasındaki benzerliği Bıçak şu sözleriyle vurgulamaktadır (Bıçak, 2018, s. 58);

“Düşünceleri temellendirme farklılıkları bir tarafa bırakılırsa, felsefenin konularının birbirleriyle ilişkileri evren tasavvuruna karşılık gelmektedir. Bir bakıma felsefe evren tasavvurunu daha sağlam temeller üzerine oturtma çabasıdır. İlk ilkeler bağlamında köken açıklamalarıyla başlayan süreç, Tanrı, evren ve insanın çok çeşitli yönleriyle araştırılmalarıyla felsefe sistemleri oluşturmak evren tasavvurunu araştırmak anlamına da gelebilmektedir.”

Felsefe sistemine kavuşmanın en önemli faydası, öncelikle ilgilenilen alana ve giderek kültür dünyasının tüm örüntüsüne yukarıdan bakarak derinlikli bir kavrama imkânı vermesi ve öngöründe bulunabilme olanağı tanımasıdır. Bıçak’ın felsefe anlayışında kurgunun en önemli diğer anlamı felsefe sisteminin geleceğe uzanımlarıdır. Bıçak’a göre bir filozofun ilgilendiği sorunlara cevap vermesi, sorunlara yalnız bugün için geçici öneriler sunmakla sınırlı değildir. Filozof, sorunun gelecekte alacağı biçimi de araştırmasının özelliklerinden ötürü öngörebilir ve buna yönelik öneriler de sıralayabilir. Bıçak düşüncesinde bu filozofun bir keyfiyeti değil, zorunlulukla sahip çıkması gereken bir sorumluluktur (Bıçak, 2016a, s. 205-206);

“Genellikle toplumsal sorunlar, geçmiş verilerle şimdide temellendirildiklerinden gelecek belirsiz kalmaktadır. Halbuki ihtiyaçların, değerlerin, kurumların ve genel olarak insanın yaşadığı dönüşümler göz önüne alındığında toplumdaki her konu ve

her soru hakkında tahmin ya da öngörülerde bulunmak mümkündür. Ayrıca bu tür tahmin ve öngörülerde bulunmak gereklidirler de. Küresel dünyanın seyrine bağlı olarak insanlığın gelecekte yaşayacağı sorunlar hakkında öngörülerde bulunmak ve sorunlar hakkında çözüm modelleri geliştirmek büyücülerin görevleri arasındadır.”

20. yüzyıldaki hızlı toplumsal dönüşümler ve devam etmekte olan teknolojik yenilikler, mevcut paradigmalara cevaplamakta zorlanacağı yeni sorun alanları önümüze koymaktadır. Teknolojik gelişmeler ile birlikte kültürel hayat bütünüyle değişecek ve Gündüz’ün de değindiği gibi makine-insan, android-insan, robo-insan gibi kavramlar gündelik hayatımızda sık sık yer bulacaklardır (Gündüz, 2018, s. 939)⁶. Bıçak ise teknoloji sayesinde geliştirilecek yeni insan modeline insanımsı demektedir ve bunların içinde olduğumuz yüzyılda üretileceğini iddia etmektedir. Bununla birlikte gelir düzeyindeki uçurumlar, artan yoksulluk ve yükselen işsizlik, göç sorunları, ekolojik problemler gibi toplumsal ve çevresel felaketler birlikte düşünüldüğünde, 21. yüzyılda felsefecilerin yüzleşmesi gereken bir yığın sorun dağ gibi büyümektedir. Ancak felsefeciler bu sorunlara nasıl cevap verebileceklerdir? Harari, yeni sorunlar karşısında felsefenin vadesinin dolduğunu söylemekte, mühendis ve yatırımcıların hiç de filozoflar kadar sabırlı olmadığını ifade ederken aslında felsefecilere yeni çözüm önerileri için çağrıda bulunmaktadır (Harari, 2018, s. 17). Bıçak da bu noktanın altını çizmekte, felsefecilerin yeni sorunlara çözüm önerisi getirmesi gerekliliği üzerinde durmakta fakat felsefenin mevcut paradigmaları ile bunun başarılamayacağını düşünmektedir (Bıçak, 2018, s. 10-11).

Bıçak’ın felsefe anlayışının en çarpıcı yanı geleceğe yönelik bu uzanımda bulunmaktadır ve felsefe sisteminin kurulmasını tamamlayan unsur da filozofun gelecek sorunların çözümüne yönelik öngörüleridir. Bıçak açısından bir felsefe sistemi, ilgilendiği alanı ve giderek kültürün bütününe açıklayan bir harita geliştirmek kadar, karşılaşılabilecek yeni sorunlara çözüm önerilerini de kapsadığında tam bir sistem hüviyetine kavuşabilmektedir⁷. Dolayısıyla gelecek boyutu, her felsefe sisteminin içermesi zorunlu bir unsurdur. Felsefede paradigma değişikliklerinin yaşanması gerekliliğine vurgu yaparken aslında Bıçak’ın altını çizdiği esas nitelik felsefi bilinçtir. Felsefi bilinç kuşanılarak sorunlara yaklaşılmasını tavsiye eden Bıçak, bu bilincin gerekliliği olarak felsefecinin asıl işlevinin, verili modellerden şüphe ederek yöntem uyarınca araştırmasına devam etmek ve yeni çözüm modelleri üretmek olduğunun altını çizmektedir (Bıçak, 2018, s. 96-97). Felsefi bilinç, sorunların geçmişini ve bugünü araştırması gerektiği gibi filozofu, sorunların geleceğine yönelmeye de zorlayacaktır. Felsefeci bu felsefi bilinçle alanına yaklaştığında, felsefe baykuş ile sembolize edilmekten kurtularak kartal ile sembolize edilmeyi hak edecektir (Bıçak, 2018, s. 139);

“Felsefe, felsefi bilinç nedeniyle Minerva’nın Baykuşu gibi akşamın alaca karanlığında değil, gecenin karanlığında gelecek günün tasavvurlarını kurmak zorunda olmalıdır. Dolayısıyla sabahın erken saatlerinden itibaren yükseklerde uçarak theoria yapan kartalın felsefenin sembolü olması daha doğrudur. ... Felsefe, yapısı gereği, kullandığı yöntem ilkeleriyle, yaratıcı ve dönüştürücü düşünceleriyle, neden olduğu tartışmalarla toplumlara öncülük etmektedir. 21. yüzyılın başı

⁶ Gündüz’e göre teknolojik değişimler kültürleri birbirlerine yakınlaştırdığı için eski sınırları ortadan kaldıracak ve alışıldık kültür tanımlamalarını da dönüştürmek zorunda bırakacaktır, bkz. Gündüz, 2017, s. 946.

⁷ Bıçak, sorumluluğunu yerine getirerek devletin mevcut sorunlarına ve gelecekteki muhtemel sorunlara dair kendi çözüm önerilerini getirmiştir, bkz. Bıçak, 2016a, s. 220-329.

itibarıyla insanlığın geleceğini aydınlatma amacı üzerinde yoğunlaşmalıdır. Küresel sorunlarının çoklukları ve ağırlıkları felsefe yapma becerilerinin geliştirilmesini ve çok sayıda düşünürün çalışmasını gerekli kılmaktadır.”

Değerlendirme

Felsefenin tanımlanmasından ziyade araştırılmasından ve temellendirilmesinden yana olan Bıçak felsefeyi entelektüel bir süreç olarak görmekle birlikte (Bıçak, 2016b, s. 15), eserlerinde kimi zaman felsefe tanımları vermektedir. Bu tanımlardan birinde Bıçak, “Felsefe, varoluşu anlamak için varlığı inceleyen, varlık alanlarına ilişkin açıklama modelleri geliştiren ve alanlara ilişkin modelleri birleştirerek varlıkla ilgili genel bir harita çıkarmaya çalışan araştırma alanı ve düşünce tarzıdır” demektedir (Bıçak, 2018, s. 48). Bir başka tanımında ise Bıçak, “Felsefe, kişinin kendine sorduğu soruları felsefi bilinçle yöntem ilkelerinin gerekliliklerine uygun olarak cevaplandırması ve teorik temelli düşünceler üretmesidir” diyerek hem ilk verdiğimiz tanımları yeniden vurgulamakta hem de daha da açıklamaktadır (Bıçak, 2018, s. 102). Her iki tanımında da görüldüğü gibi Bıçak’a göre uygun şekilde felsefe yapmanın ya da bir başka deyişle filozof olmanın şartları, kişinin verili olandan şüphe etmesi, soruları bağlamında mevcut cevapları yöntem uyarınca sorgulaması ve araştırmasını devam ettirerek vardığı cevaplar ile ilkelere ulaşması, bu ilkelere hareketle açıklama modeli yüksek yeni bir harita çizmesi ve yaşanan/yaşanabilecek sorunlara çözüm önerileri sunmasıdır. Filozof olma çabasının başından sonuna kadar tüm aşamalarını birbirine kenetleyen ise felsefi bilinçtir. Bıçak’ın felsefe anlayışına göre felsefi bilinç sayesinde filozof sisteminin temelini kurup üzerine kurgusunu inşa edebilir ve kendi evren tasavvurunu, kendi parazit mimarisini kurmuş olur.

Ayhan Bıçak’ın felsefe anlayışını parazit mimari ile analogi içinde ele alarak, yapı ve kurgu olarak ikiye ayırıp bu aşamaların temel noktalarını ve felsefe yapma sürecini inceledik. Şimdi, genel hatlarıyla baktığımızda Bıçak’ın felsefe anlayışının ayrıcalığının ne olduğunu değerlendirebiliriz.

Ayhan Bıçak’ın felsefe anlayışının şu ya da bu kısmı özgündür demek haksızlık olacaktır; özgünlük Ayhan Bıçak’ın felsefe anlayışını geliştirip serimlediği ve temellendirdiği projenin kendisindedir. Yani Bıçak’ın felsefe anlayışını kurgulayışı ve uzun soluklu temellendirmesi özgündür. İki açıdan özgünlükten bahsedilebilir; ilki, Türk düşüncesinde Bıçak’tan önce felsefe ile böylesi yoğun ve kapsamlı bir hesaplaşmaya kimse girişmemiştir. Makalelerini bir yana bırakalım, felsefe anlayışını adım adım kurguladığı *Evren Tasavvuru*, *Felsefenin Kuruluşu*, *Felsefenin Yapısı ve Sorunları* adlı kitapları bir araya getirildiğinde bin sayfayı aşmaktadır. Üstelik Bıçak daha *Evren Tasavvuru*’nu yayımladığında giriş bölümünde diğer iki kitabın yayınlanacağını da bildirmektedir (Bıçak, 2014, s. 15). Programlı ve sistemli çalışan, kararlılıkla sorularının cevaplarının peşinden giden Bıçak, antropolojik bir yaklaşımla, insanın bilme, anlama ve açıklama isteğinin en kapsamlı ve sistematik ifadesi olan felsefenin öncesini, tarihsel gelişimini ve geleceğini, farklı bilme/anlama/açıklama alanları ile ilişkisini, benzerlikleri ve farklılıklarını yeniden kurgulayıp her bir adımını temellendirmiş ve eşine rastlanmadık bütünsellikte bir felsefe anlayışı inşa etmiştir.

Bıçak’ın felsefe anlayışına özgünlüğünü veren ikinci özellik ise meselelerin sadece geçmişini ve bugününü araştırmakla yetinmeyerek meselelerin geleceğine yönelik öngörülerde de bulunmasıdır. Bu özellik, Bıçak’ın felsefe anlayışının en çarpıcı yanıdır. Bıçak’ın felsefe anlayışının geleceğe dönük vizyoner yapısı, sabırla takip ettiği felsefi bilinçten kaynaklanmaktadır. Bu felsefi bilinçte, kişisel merak

ile topluma karşı sorumluluk duygusu iç içe bulunmaktadır. Bıçak, felsefi bilinç ile irdelediği meselelerin tarihsel arka planını yeniden değerlendirmiş, bugün yaşanan ve yaşanması olası sorunların çözümü için, felsefe anlayışının geneli ile tutarlı bir model önerebilmiştir. Bıçak'ın önerdiği model, sorunların çözümü için bir reçete değil, sorunları pratik alanda çözmekle yetkili olanlara kılavuz olma niteliğindedir.

Ayhan Bıçak'ın felsefe anlayışının ayrıcalığına ve özgünlüğüne bakarak ileri sürebiliriz ki, Bıçak, Türk düşüncesi içinde kendi parazit mimarisini kurmuş sayılı isimlerden biridir. Bu noktadan sonra araştırmacılara düşen ise Bıçak'ın kurmuş olduğu mimarinin gücünü, sunduğu modelin içyapısını, öngörülerinin gerçekliğini ve önerilerinin gerçekleştirilebilirliğini felsefi bilinç gereği tartışarak denetlemek ve bulduğu cevaplarla tatmin olmayarak kendi cevaplarına ulaşmak, kendi parazit mimarisini inşa etmektir.

KAYNAKÇA

- Bıçak, A. (2008). Düşünür örneği olarak Ziya Gökalp. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları* 14: 97-130.
- Bıçak, A. (2010). Ziya Gökalp'in felsefe anlayışı. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları* 18: 51-71.
- Bıçak, A. (2006). Evren tasavvuru ve felsefe. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları* 10: 59-78.
- Bıçak, A. (2014). *Evren tasavvuru: Kendini bilmek ya da evreni kurmak*. 2. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Bıçak, A. (2015). *Felsefenin kuruluşu*. 1. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Bıçak, A. (2016a). *Devlet felsefesi: Eleştiriler ve öngörüler*. 1. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Bıçak, A. (2016b). Felsefeyi kavramak. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları* 31: 11-50.
- Bıçak, A. (2017a). Aristoteles bağlamında araştırmacılık ve filozofluk. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları* 34: 35-60.
- Bıçak, A. (2017b). Felsefe anlayışımızdaki sorunlar. *Özne Felsefe Bilim ve Sanat Yazıları* 26.
- Bıçak, A. (2018). *Felsefenin yapısı ve sorunları*. 1. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Bonenberg, T. B. (2018). Parasitic architecture: Theory and practice of the postmodern era. *Advances in Human Factors, Sustainable Urban Planning and Infrastructure*. Springer: 3-13.
- Erdoğan, T. (2015). Ayhan Bıçak: Tarih metafiziği ya da kendilik bilinci. *İnsan ve Toplum Dergisi* 5/9: 131-135.
- Ertekin, F. (2018). Tarih felsefesi, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları* 37: 527-531.
- Gündüz, Z. (2018). Determinist öznenen akışkan özneye, *Current Debates on Social Sciences*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları: 938-943.
- Gündüz, Z. (2017). A Critical approach to culture and society definitions. *People: International Journal of Social Sciences* 3/2: 946-964.
- Harari, Y. N. (2018). *21. Yüzyıl İçin 21 Ders*. S. Sıral (Çev.). 1. bs. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Temelli, A. İ. (2017). Bir tarih felsefecisi: Ayhan Bıçak. *Yaşayan Türk Tarihçileri* 1. bs. Ankara: Pegem Akademi, 425-439.
- Toka, T. (2017). Devlet felsefesi: Eleştiriler ve öngörüler. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları* 35: 275-279.
- Yorgancıoğlu, D. ve Güray, T. S. (2018). Mimari tasarım eğitiminde alternatif yaklaşımlar: Bir mekân tasarımı stratejisi olarak 'parazit mimari. *Megaron* 13/1: 144-155.